

Hyvinvointi ja palveluosasto
Lapset ja nuoret tulosryhmä
Neuvotteleva virkamies Arja Ruponen

25.4.2018

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

**SOSIAALI JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LUKIOLAIKSI
(HE 41/2018 VP)**

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hallituksen esityksen lukiolaiksi tavoitteita ja tarkoitusta kannatettavina. Lain tavoitteena on edistää lukiolaisten hyvinvointia, tukea opiskelijoita heidän opinnoissaan ja sujuvoittaa siirtymistä jatko-opintoihin. On erittäin hyvä, että lakiehdotuksessa säädetään opiskelijan oikeudesta saada erityisopetusta tai muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Opiskelijaohjauksen aiempaa parempi saatavuus sekä oikeus oppimisen säännölliseen tukeen vähentävät opiskeluun liittyvää stressiä ja uupumusta. Tämä on oleellista yksilön yleisen hyvinvoinnin mutta myös jatko-opintomahdollisuuksien vuoksi, mikäli vuoteen 2020 mennessä todistusvalinnasta ylioppilastutkinnon arvosanojen ja ammatillisen perustutkinnon arvosanojen perusteella tulee pääasiallinen väylä korkeakoulutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myös tervetulleena, että lakiesityksessä on nostettu esiin opiskelijan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja hänen suojaamisensa kiusamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo, että sivistysvaliokunta kiinnittää vielä huomiota seuraaviin esityksen yksityiskohtiin lakiesitystä käsitellessään.

35§ Opintososiaaliset edut

Lakiesityksessä on pykälä (35 §) opiskelijan opintososiaalisista eduista, jossa säädetään opiskelijan oikeudesta maksuttomaan ateriaan. Kuten aikaisemmassa vuoden 1998 lukiolaissa, lausunnolla olevassa lakiluonnoksessa tai sen perusteissa ei esitä aterian laatuun tai järjestämiseen liittyviä vaatimuksia. Ainoa vaatimus on maksuttomuus sekä sisäoppilaitoksissa myös riittävyys. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että lakitekstiä tältä osin täydennetään vastaamaan muita lasten ja nuorten koulutuksen ja kasvatuksen yhteydessä tarjottaviin aterioihin liittyviä vaatimuksia (Varhaiskasvatustutkimuslaki 8.5.2015/580, Perusopetuslaki (642/2010) ja Valtioneuvoston asetus korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista (54/2012)). Näin myös lukiossa tarjottavat ateriat tukisivat terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Ruokailu vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden lisäksi myös oppilaan vireystilaan, jaksamiseen ja keskittymiskykyyn. Laadukas ja määrältään sopiva ruoka tukee terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Lukiolaisten aterian on tarpeellista olla ohjattu kuten peruskoulussakin.

Aterioiden laadulle on olemassa kriteerejä, joita voidaan käyttää myös ruokapalvelujen ja elintarvikkeiden kilpailutuksessa ja hankinnassa. Yleiset laatukriteerit kirjattiin STM:n joukkoruokailutyöryhmän työryhmäraporttiin vuonna 2010 ja sen jälkeen laatukriteerit ovat olleet mukana valtion ravitsemusneuvottelukunnan yleisissä ravitsemussuosituksissa vuonna 2014.

Laatuvaatimukset voisi lisätä säädöksiin esimerkiksi seuraavasti: ”opiskelijalla on oikeus maksuttomaan, ohjattuun, yleiset terveydelliset ja ravitsemukselliset vaatimukset täyttävään ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Koulutuksessa, joka on 4§:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään ja ravitsemustarpeet täyttävään päivittäiseen ruokailuun.”

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti opetus- ja kulttuuriministeriön huomiota tarpeeseen säätää opiskelijoiden ravitsemuksen laadusta yhdenvertaisesti muiden sivistystoimen lakien kanssa, mutta säännöksen rakenne on nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä säilynyt aiemman mukaisena.

58§ Oikeus luovuttaa tietoja opiskelijaa koskevissa asioissa

Lakiesitykseen sisältyy pykälä (58 §) oikeudesta luovuttaa tietoja opiskelijaa koskevissa asioissa. Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää sivistysvaliokuntaa ystävällisesti kiinnittämään vielä huomiota opiskelijan tietosuojan lakiesitystä käsiteltäessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö painottaa, että mahdollisuus tietojenvaihtoon eri toimijoiden välillä on oleellista, jotta nuori saa tarvitsemansa avun ja tuen, samoin kuin tietojenvaihto opiskelijoiden turvallisuuden varmistamiseksi on tärkeää. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (287/2013) säädetään, että opiskeluhoiltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Lisäksi em. laissa säädetään, että yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhoiltoasian käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä tarvitaan opiskelijan suostumus. Ko. lain tarkoitus ei ole vaikeuttaa tiedonsaantia, vaan korostaa sitä, että opiskelijan asioita hoidettaisiin pääsääntöisesti yhdessä opiskelijan kanssa ja jollei näin ole mahdollista menetellä, tietojen vaihtoon tarvitaan pääsääntöisesti opiskelijan lupa. Edellä mainittuun viitaten sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että pykälän 58 lähtökohtaiseksi toimintatavaksi säädettäisiin yhteistyöstä opiskelijan ja tarvittaessa hänen huoltajansa kanssa. Tällöin tarvittavia tietoja voidaan luovuttaa tarvittaville tahoille opiskelijan ja tarpeen mukaan hänen huoltajansa suostumuksella. Tämä tukisi opiskelijan ja oppilaitoksessa työskentelevän henkilöstön välisen luottamuksen ylläpitämistä. Suostumuksen osalta on luonnollisesti huomioitava EU:n tietosuoja-asetus.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotettua pykälää tulisi vielä tämentää ja selkeyttää seuraavasti. Pykälän 1 momentista ei käy ilmi se, kenellä on oikeus luovuttaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevaa salassa pidettävää tietoa. Pykälässä ei ole mitään mainintaa tietojen luovuttajasta. Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaja on juridisesti vastuussa siitä, että hän ei luovuta terveystietoja liian laajasti. Opiskelijan terveydentilaa ja toimin-

takykyä koskevat tiedot kuuluvat opiskelijan yksityisyyden piiriin ja ovat salassa pidettäviä. Pääsääntö arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen luovuttamisessa on, että tiedon luovuttaja ei voi luovuttaa kaikkea opiskelijan terveystietoa, vaan ainoastaan sen tiedon, mikä on välttämätöntä tiedon saajan kannalta. Pääsääntö tällaisten henkilötietojen käsittelyssä on myös se, että henkilö voi käsitellä vain sitä tietoa, mitä hän työtehtävänsä hoitamiseksi tarvitsee.

Pykälässä on kohdissa 1- 4 lueteltu ne tahot, joille opiskelijan salassa pidettävää terveys- ja hyvinvointi tietoa voitaisiin luovuttaa. Kohdasta 1 ei käy ilmi se, mitä salassa pidettäviä tietoja oppilaitoksen rehtorille tai oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle olisi mahdollista luovuttaa. Lakiesitykseen tulisi määritellä nykyistä tarkemmin, mitkä tiedot ovat oppilaitoksen rehtorille tai oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle välttämättömiä tehtävien hoidon kannalta.

Kohdassa 2 esitetään säädettäväksi oikeudesta luovuttaa salassa pidettäviä terveystietoja oppilaitoksen opinto-ohjauksesta vastaavalle henkilölle. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan opinto-ohjauksesta vastaavalla henkilöllä ei ole tarvetta saada opiskelijaa koskevaa salassa pidettävää terveystietoa opiskelijan tietämättä, ilman tämän suostumusta. Opinto-ohjaus perustuu aina opiskelijan ja opinto-ohjaajan yhteistyöhön.

Pykälän kohdassa 3 säädettäisiin salassa pidettävän tiedon luovuttamisesta opiskeluterveydenhuollosta vastaaville. Kohdan 3 osalta jää epäselväksi se, kuuluuko opiskeluterveydenhuollosta vastaava henkilö oppilaitoksen opiskelu-huoltohenkilöstöön. Opiskeluhoollon henkilöstön keskinäisestä tietojen vaihdosta on jo säädetty oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstöllä on lisäksi jo ammattinsa puolesta oikeus käsitellä tehtäviensä hoitamisen kannalta välttämätöntä opiskelijaan liittyvää tietoa.

Pykälän kohdassa 4 säädettäisiin salassa pidettävien terveys- ja hyvinvointitietojen luovutuksesta poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle. Kyseisestä kohdasta ei käy ilmi se, mitä tarkoitetaan koulutuksen järjestäjän edustajalla. Pykälän 1 momentissa on jo säädetty oppilaitoksen rehtorin ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavan henkilön oikeudesta saada salassa pidettävää tietoa. He vastaavat tehtävänsä puolesta oppilaitoksen turvallisuudesta. Koulutuksen järjestäjän edustajalla ei näkemyksemme mukaan ole tarvetta saada salassa pidettävää terveystietoa eikä hänellä välttämättä myöskään ole tietotaitoa arvioida turvallisuushkaa. Kyseinen turvallisuusuhan arviointi kuulunee poliisille. Kohdassa 4 on lisäksi mainittu opiskelijan terveydentilan arviointi ja kyseisessä arvioinnissa esille tullut vaara. Epäselväksi jää, mitä terveydentilan arvioinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä?

Lakiesitystä käsiteltäessä olisi sosiaali- ja terveysministeriön havainnon mukaan myös syytä kiinnittää huomiota siihen, että 58 § toisessa momentissa säädetään oikeudesta ilmoittaa turvallisuushkasta poliisille, kun pykälässä muutoin otsikkonsa mukaisesti käsitellään oikeutta luovuttaa tietoja. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että 2 momentti, joka käsittelee oikeutta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvasta uhkasta, nostettaisiin selvyiden vuoksi omaksi pykäläksi. Lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että nykyisen lukiolain 32 pykälän perusteluteksti turvallisuusuhan ilmoittamisesta poliisille sisällytetään lakiesityksen perusteluihin.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lopuksi, että tietojen luovutuksen osalta asiassa tulisi pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta ja hallintovaliokunnalta.

